

[1852.]

Neuvo,

miten taloupojat Wiipurin Läänissä, tänä hätäisenä talvena, tulewat raawaanruuwaikista autetuiksi. Otettu lähetetystä kirjasta.

Käillä rahtimatkoillani ei ole minulta mielestä lähtenyt, miten sinä elänet, ja miten meidän raawausraukat, jotka wissiinki kuoleewat nälkään, jos emmä nyt tuotakättä ala tarkemmin pidellä niitä olki- ja heinäwähä, jotta Jumala meille tänä vuonna annoi, pääsneewät yli talwen. Älä suinkaan, armaseni, tuskaudu, waikka se hätää ja kovuutta näyttää.

Kiissä monissa pitäjissä, joissa minä olen matkustellut, olen minä kysellyt ja tiedustellut, miten missäki karjaa hoidetaan. Minä olen, kaikin-puolin asiaa miettittyäni, seuraawaisen keinon, jota täälläki monessa paikassa, suurella edulla ja voitolla käytetään, nähnyt meilleki parhaimmaksi, ja jota sinä älä millään-muotoa jätä waariin ottamatta ja tekemättä.

1) Mene sinä wanhan ja wiisaan Naapuri-Pekon luokse, sano hänelle tuhansia terweisiä minulta, ja pyydä häntä lähtemään kerallasi meidän heinä- ja olkilatoloille, ja niin tarkkaan kuin waan mahdollista arwaamaan ja aprikoimaan, montako kuormaa ja puutaa meillä vielä on olkia ja heinää. Senhä sinä ymmärrät itsestäsi, ettet sinä saa myödä korttakaan eikä heinää eikä olkia, koska meillä itsellä tulee niin suuri puutos.

2) Saatua tällä-tawoin tietäksesi, monta puutaa heinää ja olkia meillä kertyy koko talweksi, ruokile wanhaa Pekoa, eli jos hänen ymmärryksensä ei niin paljoa kannat-

taisi, Seurakunnan Luffaria laskemaan lufua, kuinka monta naulaa raawaille tulee päivän päälle koko talweffa, jonka minä luen 1:sestä p. Lokakuusta 1:seen p. Kesäkuuhun, taikka 244 päivää *) Kuin sinä tiedät, kuinka monta naulaa kaikille raawaille ylettyy päivässä antaa, niin jakakoon Herran Luffari tämän seman kutaki lehmää ja lammasta kohti. Meidän molempia hewoisia, waikka ne nyt eiwät ole kotona, ei saata jättää lukuun ottamatta: ne tarwitseewat joka päivä, kuin ne owat kotitienoissa, jonka me panemme 122 päiväksi taikka puoleksi talweffi, nimittäin puoli puutaa heinää ja 10 naulaa silppua päivässä jauhon keralla appeeksi. Jäänös jaettakoon lehmien, lampaihen ja hieholoihen välillä. Jos sinä sitte hawaitset että kulleki lehmälle päivässä tulee 6 naul. heinää ja 15 naul. olkia, kulleki hieholle 8 naul. heinää ja 8 naul. olkia, ja kulleki lampaille 2 naul. heinää pait lehtilöitä, niin me saamma olla iloiset ja tyytyväiset, sillä tässä tapauksessa ei meillä ole mitään hätää. Olkia älä millään-muotoa anna kokonaisina ja pitkinä, waan ne pitää aina riheessä hakata appeeksi, ja juuri sitä warten tehdyllä korilla, joka ummelleen wetää 15 naul. silppua, joka päivä ottaa yksi mitta kutaki lehmää kohti. Samoin teetä wallan-waste uusi kori heiniä warten. Silpusta tehdään, niinkuin entuudesta tiedät, ape seuraawaisella tavalla: silppu pannaan ammeen, joka saapi olla kodassa eli muussa lämpimässä suojassa, siihen sekoitetaan leikattua pawun- tai herneen olkia, naurien lehtiä, omenan warfia, wiholaisia, ohdakkeita, kaikelaisia lehtilöitä, niinkuin haawan, koiwun, pajun, raidan,

*) Koska suuri osa talwea jo on kulunut, niin jaettakoon kertyvät ruuokset jäänöspäiwien päälle 1:seen p. Kesäkuuhun asti.

lepän tai pihlajan, jonka marjatti, sekoitettuna appeesen, ovat sängen hyviä ja terveellisiä. Kaiken tämän päälle kaadetaan kiehuvaa wettä, joka tulee vielä makuisammaksi, jos siinä kiehutetaan katajan warpoja kysten marjain kanssa. Tämä sekoitus hämmenellään usiammin ferwain, ja annetaan sitte seisoa kannen taikka peitteen alla toiseksi päiväksi, jolloin se on walmis wiedä eteen saahwiloissa taikka tarhoissa lauta-arkkuloissa. Nauriit, kaalinkannat ja omenat ovat oiwallisia raakoina, mutta vielä paremmat keitettynä, sekoittaa appeesen. Mutta tässä on kuitenkin se seikka muistettava, että ne wälttämättömästi pitää leikellä hienoiksi wiipaleiksi, taikka särmisellä nuijalla mursertaa muruiksi wahwassa saahwisssa eli tiinussa, koska lehmät ja lampaat niitä niin mielellään syöwät, että ne, juuttuneina heille kulkkuan, woisiwat heidät tukahuttaa. Sellainen huolimattomuus woipi siis mänettä parhaaaman lehmän läwästä.

3) Koska jokainen heinän ja olen korsi, hätä-aikana, on suuresta arwosta, niin katso tarkkaan perään etteiwät raawaat saa repiä tai poleksia jalkoihinsa wähääkään annettua muonaa, waan että kaikki tulee ihan terttoon syödyksi. Sentähden ei niille pidä antaa paljoa kerrallaan, waan se, mitä Lukkari on määrännyt kunkin päivänä antaa, jakaa wiideksi kerraksi. Kaikkien raawaihen pitää saada juodaksensa, niin paljon kuin huolliwat, puhdasta honakkaa, taikka kaimowettä, koska wesi kaimuloissa talwella on lämpimämpi kuin järwissä. Koe pitää läwä kiuwana ja puhtaana, sillä raawaat kiuuloituwat ja surkastuwat likaisessa ja tuoreessa läwässä: maito ja woi tulee niistä likaista, ja kenkään ei tahdo ostaa meidän woiita. Hajottele aina raawaihen alle hakatuita närreen

ja petäjän harouja, kanarvaa, samalta, höylälästä, ja muuta sellaista: ne enentävät tadettaki ja tuottavat runsaamman kasvun meidän pellollamme. Mutta voi sinun pitää, kaikenmukommin, paremmin pesemän ja vähemmän suolaaman, sillä kaikki emännät täällä nauraawat minun erwäswoilleni, jota sinä panit minulle mukaan, ja sanoowat sen olewan karrin woidetta, waan ei lehmän woita.

4) Jos niin onnettomasti käwis, ettei meillä, paremmallakaan tarckuudella, rupiaisi piisaamaan ruuwaakia koko talwekksi, niin pitää meidän kokea auttaida niin kutsutulla hätämuonalla. Sekoita tämä niihin olki- ja heinäwähiin, mitä meillä wielä on tähteenä, ja anna sitte sen werran kuin ennen on sanottu, niin että sitä on koko talwekksi.

Hätämuonaksi kelpaa peuransammal, tawallinen puhdas sammal ja wieläpä seki sammal, joka kaswaa wanhoin petäjin ja närreihen oksissa. Se pitää syksyllä, kuin maa on kylmänyt ja lumelta ei ole estettä, puulapioilla taikka tihidillä harawilla, koota suuriin läjiin, joissa se saa olla koko talwen wallan taiwaan alla. Tästä sammaleesta otetaan parin ämpärin täyteyttä, pannaan tiinun, kaadetaan waria wettä päälle — hätätarpeessa wilaaki — ja sellaisena annetaan se seisoa, jotta sammaleesta läksisi wihawin maku tieheensä. Ensimmäinen wesi juoksetetaan pois, ja jääneestä eineellisestä ja makuisasta sammaleesta tehdään tawallista apetta, se tahtoo sanoa: sammaleesen sekoitetaan samassa tiinussa, jossa se lietettiin, ensin silppua, sitte kaadetaan kiehuwaa wettä päälle, tämä annetaan wuorokauden seista, jotta se pehmenisi, ja jotta eläimet rupiaisiwat sitä hetaammasti maistelemaan, riputellaan vähäsen suoloja. Älä suoloja ole muutonka

antamatta, vähimmästään joka Sunnuntai ja Keskiwiikko, muutamia luotiloita, taikka jumprun eli kahden ruokaluksan täyteyttä: raavaat voivat niistä sängen hywin. Sampaihen myöski pitää saada suolaa, ja wieläpä sikojenki, waikka moni yksinkertaisuudessaan luulee sian suolasta kuolewan.

Toinen hätämuona, joka ei ollenkaan ole hylittävä, on, ehkä sinä ja moni muu sitä ihmיתהettä, kuusenhawut, nimittäin hienommat oksat ja näihen hawut. Näistä tehdään ruokaa usiammalla tawalla. Muutamat wetävät warin riihen kuusen oksia täyteen, antaawat niihen kuiwaa hywin kuiwiksi, puisteloowat niistä hawut pois, kookowat nämät kuiwat hawut säkkelöihin ja kuliloihin, jauhattawat ne myllyssä jauhoiksi, ja tekeewät sitte näillä jauhoilla, niinkuin kaurajauhoilla, apetta sekä hewosille että lehmille ja lampaille. Toinen tapa, jonka minä omilla silmilläni, näillä matkoilla, olen nähnyt, on taas seuraawainen: kuuset karsitaan, ja kaikki kowemmat ja syisemmät oksat eroitetaan pois, ainoastaan hienommat ja pehmiämmät hakataan kahden tai neljän tuuman pituiseksi palasiksi; sillä jos ne pilputaan lyhemmiksi tai pitemmiksi, niin on raawaihen niitä waikea pureksia. Sellaisiksi hakattui-na, pannaan ne tiinuun, ja ihan kiehuwaa wettä kaadetaan päälle, joka annetaan wuorokauden seisoa; pihkasettu, mikä tässä weden päälle tekeytyy, kuoritaan lusikalla tieheensä, ja pannaan tallelle karrin woiteeksi terwan asemasta. Ensimmäinen wesi walutetaan pois, ja kuusenhawuita tehdään apetta silpun, liotetun sammaleen, heinän, kuiwien lehtien, akanoihen ja muun sellaisen kanssa, johon riputellaan vähäsen suolaa ja muutama kopra jauhoa, liatunki ensimmäisellä wiikolla, koska raawat eiwät tahdo ru-

weta syömään tätä uutta ja äkkiniistä herkkua. Sentähden woipi tässä tapahtua, etteivät ne parina-kolmena päivänä maistakaan, waan kuin nälkä alkaa oikein purre, niin ne rupiaawat wähitellen näykkimään, ja ferran tottuneina syöwät ne usiamman weron päivässä sekä woivat hywin.

Mutta älä, armaseni, ole laiska ja huolimaton tätä ruokaa laittamaan, sillä raawaihen pitää sitä saaman neljä-wiisi ämpäriä päivässä, niin että niillä on alinomaa watsa täynnä. Syntihä se on ja oma wahinkomme, piinata eläimiä nälällä ja janolla: emmähä me saa maitoa eikä woita, ja wihdoin pitää ne tappaa, taikka kuoleewat itsestään nälkään, ja lehmästä meillä ei ole kuin huono nahka kaikkena etuna. Sumalapa meitä warjeltoon, rakas eukkoni, sellaisesta karjan hoidosta meidän tal. srammel!

Pait-sitä voidaan langenneita lehtiä, kanarwia, wifatteella niitettyitä ruisfängiä, olkifattoja, raidan ja pajun nuoria wesoja, hätätarpeessa tehdä, samalla tavalla kuin kuusenhawuja, hätämuonaksi, nimittäin hakattuina appeeksi.

5) Mutta jos meillä ruuwaksset olisivat jo niin wähiisiä, ettemme, paremmallakaan tarkkuudella ja hätämuonan tekemiselläkään, woisi tawallisella-tawalla wiedä raawaita yli talwen, niin meidän täytyy jo aikoin-ajoisissa tappaa muutamia huonompia, ennenkain nämät wielä enemmän laihtuuwat ja nälästä näantyywät. Tämä on kyllä raskas ja waikea, mutta se ei nyt asiassa auta: näin syksyn tekkieihin owat ne wielä karwillaan, ja me woimma saada hintaa lihalla, talilla ja nahkalla. Kaikkia ei kuitenkaan, Sumala warjeltoon, tarkalla pidolla liene tarwis ottaa, mutta ainoastaan niin monta, että ne, jotka jääwät eloon,

voivat tulla hyvästi hoidetuiksi niillä ruuvasvähillä, joita meillä vielä on latoloissa ja pieleffissä. Tämä on sinun, kaikenmofommin, tehtävä, ja tämän tehköön muuti, jotka eivät tarpeeksi asti voi hankkia raavaillensa ruokaa, koska se on parempi muutamia niistä hävittää kuin kaikkia nälällä piinata. Mä myöskään tänä vuonna luota isännän eli varakkaamman naapurin turvaan ja apuun: isännällä on itsellänsä samallinen puutos kuin muillaki, ja jos häneltä vielä jotaki ylettyisi, niin hänellä on monta autettavana, se ei voi kaikille piisata. Varakkaammat naapurit taas ovat kovia ja ahnaita: jotka voisivat auttaa tai lainata kuorman eli pari, niin ne tahtoovat niin paljo hyväntekijäisiä, että laina nousee kahtha-kolmia kertaa suurempaan hintaan kuin se tavallisesti maksaa. Koettele, sentähden, tässä annetuilla neuvoilla päästä tuota-tuonemaksi ilman lainan tekemättä. Ole ymmärtäväinen, ja tee ihan tesmälleen kaikki, mitä minä tässä olen neuvonut, niin Jumala meitä auttaa, ja meillä ei ole mitäkään hätää. Me emmä ole varakkaita; minä puolestani lupaan heittää pois rhyppyt ja figarit, sinä taas heitä kofwi ja koristukset parempiin aikoiin.

Mitä lampaihin tulee, niin olen minä, niinkuin tiedät, jo kotonaki muistuttanut, ettei niitä pidä pitämän umpinaißissa ja ahtaisissa lääwisä; awaa, sentähden, lammaslääwän owia ufiamman ferran päiwäsfä, niin että ne saawat henkiäksensä werestä ja terweellistä ilmaa. Muutamilla on se jumalaton tapa pitää lampaat juottamatta, koska ne muka wedestä tulisivat wesitautisiksi! Anna sinä meidän lampaille jokapäiwä wettä niin paljon kuin tahtoovat, ja pait heiniä, hiukkafen lehtiä ja suolaa. Pane

myöske heille, niinkuin kieloille, wereksia petajan oksia ka-
lutaksensa, niin ne owat kylläset ja terveet.

Minä muistutan sinua vielä Kerran, tee nyt kaikki,
mitä minä olen käskenyt ja opettanut, niin meidän talou-
demme menestyy, ja Sumalan avulla me pääsemme ke-
sään ilman mitäkään wahingotta ja hädättä. Pitäköön
Sumala sinun ja lapset terveennä, tätä toiwottaa

Wikko Røyhäläinen.

Willo lampolin kiele, niin olen mind
dit jo kotonani muistuttanut, ettei niidä yhä pidä pitämän
unpäästä ja aptaasta lähessä; awwa, kättäden lam-
maslähden aina ufkannan keran yhäwähä, niin etä ne
lontat päntästäwä wessä ja terweellistä ilmaa. W
tammilla on se jumalaton tapa yhä lampat joutamatta
kosta ne wura wessä tullimat weliawtistii! Wana h
meidän lampalle jorapähä wettä minä palon tuii tab
toimat, ja päit päin, päntästen lehtiä ja sulaa. Wana